

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudcem Mgr. Milanem Liškou v právní věci žalobkyně **Karolíny Novosadové**, nar. 30. 6. 1985, bytem Blansko, Hrubínova 24, zast. JUDr. Martinou Šírovou, advokátkou v Blansku, Seifertova 43, proti žalované **Nemocnici Jihlava, příspěvkové organizaci**, sídlem Jihlava, Vrchlického 59, IČ 00090638, zast. Mgr. Pavlem Nosálem, advokátem v Jihlavě, Wolkerova 25, o ochranu osobnosti,

t a k t o :

- I. Žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni do 3 dnů od právní moci rozsudku na náhradě nemajetkové újmy v penězích částku 80.000,- Kč.**
- II. V rozsahu náhrady nemajetkové újmy v penězích v částce 320.000,- Kč se žaloba z a m í t á .**
- III. Žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni k rukám její právní zástupkyně do 3 dnů od právní moci rozsudku na náhradě nákladů řízení částku 20.514,- Kč.**
- IV. V téže lhůtě je žalovaná povinna zaplatit České republice – Krajskému soudu v Brně na náhradě nákladů řízení částku 12.904,- Kč.**
- V. V téže lhůtě je žalovaná povinna zaplatit České republice – Krajskému soudu v Brně na soudním poplatku částku 3.200,- Kč.**

O d ů v o d n ě n í :

Žalobou podanou dne 27.11.2011 se žalobkyně na žalované domáhala náhrady nemajetkové újmy v penězích ve výši 400.000,- Kč s poukazem na neoprávněný zásah žalované do svých osobnostních práv. Neoprávněný zásah žalované měl spočívat v chybně provedeném umělém přerušení těhotenství žalobkyně dne 8.12.2000, při kterém došlo k přerušení těhotenství pouze u jednoho plodu z dvojčat, v důsledku čehož se dne 11.8.2011 žalobkyni narodila dcera Natálie. Předmětem řízení žalobkyně učinila náhradu za nemajetkovou újmu spočívající jednak v psychických útrapách, které byla nucena žalobkyně v dalším průběhu těhotenství a po narození dítěte podstupovat, když žila v permanentním stresu a obavách z toho, zda dcera

bude či nebude poškozena a jak se bude dále vyvíjet, a jednak v ovlivnění celého budoucího soukromého života žalobkyně. Nároky na náhradu škody žalobkyně předmětem řízení neučinila.

Žalovaná navrhla zamítnutí žaloby, přičemž poukázala na spoluodpovědnost žalobkyně za početí a narození nechtěného dítěte, neboť došlo k zanedbání prevence početí i zanedbání následných kontrol po zákroku ze strany žalobkyně. Zdůraznila, že k žádnému zanedbání povinností ze strany žalované nedošlo a že narození dítěte nelze považovat za zásah do osobnostních práv žalobkyně.

Poté, co se účastníci přes pokus soudu o smír ve smyslu § 99 o.s.ř. učiněný na přípravném jednání soudu [§ 114a odst. 2 písm. e) o.s.ř.] dne 9.5.2011 nedohodli na smírném řešení věci, byl soudem ustanoven soudní znalec, který podal dne 10.9.2011 znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví a gynekologie. Jednání ve věci samé pak po několika žádostech o odročení jednání proběhlo dne 29.2.2012.

Na základě provedeného dokazování soud k **okolnostem, za kterých žalobkyně otěhotněla a rozhodla se pro umělé přerušení těhotenství**, z účastnické výpovědi žalobkyně zjistil, že v době, kdy žalobkyně otěhotněla, jí bylo 18 let, byla studentkou 4. ročníku střední školy Farmeko-ekologie a ochrana krajiny v Jihlavě. Bydlela v té době u rodičů a chtěla se dále vzdělávat, když chtěla studovat zdravotnickou školu na porodní asistentku. Měla v té době přítele, kterému bylo 16 let, vztah před otěhotněním trval 3-4 měsíce. Žili spolu sexuálním životem, v rámci kterého se příležitostně chránili kondomem, jindy ale žádné antikoncepční prostředky nepoužívali. Žalobkyně sama hormonální antikoncepci ani jiný antikoncepční prostředek nepoužívala. Jedná-li se o stanovenou dobu početí, pak v této době s přítelem **žádný antikoncepční prostředek nepoužili**. Nejedná se tedy v tomto směru v žádném případě o nějaké selhání antikoncepce. Z početí žalobkyně strach neměla, neboť "již dříve měla tři roky přítele, se kterým se při sexu rovněž nijak nechránili". Poté, co se přítel dozvěděl, že je žalobkyně těhotná, chtěl okamžitě, aby šla na interrupci. Žalobkyně to chtěla rovněž, nijak v tomto směru případná pro a proti nezvažovala. Bylo to pro ni okamžité rozhodnutí bez nějakých dlouhých úvah.

K **okolnostem, za kterých mělo dojít k umělému přerušení těhotenství žalobkyně**, soud ze vzájemně si korespondujících důkazů (v podobě zdravotní dokumentace žalobkyně, stížnosti žalobkyně a její matky podané k Okresnímu úřadu Jihlava, referátu zdravotnictví, zápisu z jednání k této stížnosti, znaleckého posudku MUDr. Alfréda Dörra, CSc., z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví a gynekologie, výsledku tohoto soudního znalce a účastnické výpovědi žalobkyně) zjistil, že žalobkyně byla na základě stanovení gravidity v **6. týdnu těhotenství** poslána svou ošetřující gynekoložkou MUDr. Miladou Krejčovou na vlastní žádost k vykonání interrupce do žalované nemocnice. Zde bylo před provedením výkonu uděláno ultrazvukové vyšetření a zjištěno, že se jedná o **dvojčata**.

Před provedením výkonu žalobkyně dne 7.12.2010 podepsala **obecně formulovaný revers**, dle kterého svolila "k operativnímu zákroku a též ke každému výkonu, který se během operace ukáže potřebným nebo nutným v takovém umrtvení nebo narkose, jak lékař uzná pro mne za nejvhodnější". Soudní znalec k této otázce uvedl, že jedná-li se o v praxi uváděné obsahové náležitosti informovaného souhlasu pacientky, pak v podstatě každé pracoviště zde uvádí něco jiného. Uvádět skutečnost, že v případě existence více plodů je riziko přežití některého plodu, není obvyklé. Komplikace po zákroku se objevují ve 3–4 % případů, z toho v 1–2 % z těchto komplikací se jedná o přežití plodu. Informace o tom, že plod může po zákroku přežít, jsou v odborné literatuře běžně uváděny s tím, že toto se může stát zejména

nezkušeným lékařům. I z tohoto důvodu je vždy každé ženě po interrupci stanovena kontrola do dvou týdnů, a to bez ohledu na počet plodů.

Ve vztahu k takto obecně formulovanému reversu žalobkyně v rámci vlastní účastnické výpovědi uvedla, že o skutečnosti, že by plod mohl zákrok přežít, před zákrokem informována nebyla. Účastnická výpověď žalobkyně nebyla v tomto směru žalovanou nikterak napadena a (vyjma obecně formulovaného reversu) v řízení nebyl navržen ani proveden žádný důkaz, který by pravdivost účastnické výpovědi žalobkyně v tomto směru vylučoval. Lze proto uzavřít, že **poučení žalobkyně** dané žalovanou (příp. ženskou lékařkou v rámci postupu dle § 7 zák. č. 66/1986 Sb. při poučení „o možných zdravotních důsledcích umělého přerušení těhotenství i o způsobech používání antikoncepčních metod a prostředků“) **před provedením zákroku o skutečnosti, že by plod mohl zákrok přežít, nebylo v řízení prokázáno.**

Výkon samotný byl po podepsání reversu proveden dne 8.12.2010 v celkové anestezii vakuumaspirací, přičemž následně byla dutina děložní revidována kyretou. Dle znaleckého posudku se jednalo o výkon, který se z hlediska možného poranění dělohy jeví jako nejšetrnější a po výkonu nebyly při revizi shledány zbytky po potratu. Dle znaleckého posudku doplněného výsledkem znalce byl samotný zákrok operujícího lékaře proveden **metodou lege artis, došlo však k pochybení lékaře a zákrok byl proveden vadně, neboť byl proveden technicky nedostatečně radikálním způsobem.** Soudní znalec uvedl, že plod ve stáří šesti týdnů má velikost do jednoho centimetru, když velikosti jednoho centimetru dosahuje v týdnu sedmém. Při provedení interrupce odsátím nelze z odsáté tkáně rozpoznat, zda se v ní takto malý plod nachází, neboť tkáň je zákrokem rozmělněna na kaši. Nelze tedy ani rozpoznat, zda se v ní nachází plod jeden nebo dva.

Standardním způsobem bezprostřední kontroly provedení zákroku je dle soudního znalce kyretáž, přičemž kontrola ultrazvukem standardní není a neprovádí se. Podle soudního znalce nebyl lékař vykonávající výkon nebo propouštějící pacientku povinen provést kontrolní ultrazvukové vyšetření. Ultrazvuk by v rámci bezprostřední kontroly zákroku neměl ani potřebnou vypovídací hodnotu, neboť v těle ženy mohou zůstat krevní sraženiny, které by při vyšetření ultrazvukem imitovaly zbytky plodu. **Kontrola provedení zákroku byla tedy provedena z hlediska metody správně, avšak skutečnost, že při kontrole kyretáží nebyla zjištěna přítomnost přeživšího plodu, je dle soudního znalce chybou lékaře.** Při použití kyretáže, dojde-li k přespříliš radikálnímu způsobu použití, může dle znalce dojít k vážným poraněním dělohy a vnitřnímu krvácení a poranění vnitřních orgánů, což znalec považuje z lékařského hlediska za daleko větší zlo než použití kyretáže nedostatečně radikálním způsobem. Obojí je ale možno označit za pochybení lékaře a vadný postup lékaře. Je faktem, že lékař v konkrétním případě měl možnost provést věc více radikálním způsobem, je to o zkušenostech.

Z výše uvedených důkazních prostředků bylo dále zjištěno, že v dalším sledování během hospitalizace byla žalobkyně bez komplikací, nekrvácela, neměla bolesti ani teploty. Preventivně byla podána antibiotika. Při odchodu z nemocnice dne 10.12.2010 byla žalobkyně v pořádku, přičemž dle obsahu zdravotní dokumentace **byla poučena o nutnosti kontroly u své odesílající gynekoložky za 2 týdny.** Tuto skutečnost žalobkyně v řízení svou výpovědí potvrdila s tím, že při propuštění z nemocnice byla poučena o nutnosti kontroly, ale nenapadlo by ji, že důvodem této kontroly může být skutečnost, že plod zákrok přežil.

Termín **první kontroly u ošetřující gynekoložky** žalobkyně tak připadal na 24.12.2010 (Štědrý den), tj. den pracovního klidu, po němž následovaly další dny pracovního klidu v podobě svátků vánočních 25.12. a 26.12.2010 a nejbližší následující pracovní den tak

připadal na středu 27.12.2010. Dle zdravotní dokumentace i dle výpovědi žalobkyně se však žalobkyně na kontrolu dostavila **až dne 5.1.2011**. K tomu, zda si nějakým způsobem ověřovala, zda je gynekoložka mezi svátky v ordinaci, žalobkyně uvedla, že ke gynekoložce poslala svého přítele Jana Literu, který žalobkyni řekl, že doktorka má dovolenou. Žalobkyně dle vlastní výpovědi neuvažovala o tom, že by šla na kontrolu jinam. K těmto okolnostem nebylo soudem provedeno žádné další dokazování. V tomto rozsahu se totiž jedná o skutkové okolnosti stojící zcela mimo odpovědnost žalované nemocnice, která žalobkyni poučení o nutnosti kontroly u odesílající gynekoložky poskytla a další postup žalobkyně ani její ošetřující gynekoložky již nemohla ovlivnit. Navíc se soud ztotožnil s argumentací právní zástupkyně žalobkyně, že je zcela irelevantní, že se žalobkyně k první kontrole nedostavila mezi vánočními svátky, ale až 5.1.2011, neboť nepřišla-li MUDr. Krejčová na těhotenství 5.1.2011, tím spíše by na ně nepřišla již dříve.

Dle zdravotní dokumentace žalobkyně a znaleckého posudku byl při kontrole dne 5.1.2011 shledán ošetřující gynekoložkou **palpační nález normální**, menses nebyly. Menstruace po provedení zákroku dle soudního znalce obvykle přichází do jednoho měsíce až šesti týdnů. **Postup MUDr. Krejčové znalec zhodnotil tak, že byl proveden obvyklým způsobem a byl v pořádku.** Přežití plodu se u žalobkyně neprojevovalo žádnou klinickou známkou, tj. krvácením, teplotami, bolestmi nebo zánětem. Za vzniklých okolností nebyla lékařka povinna provést dne 5. 1. 2011 krevní odběr za účelem zjištění přítomnosti těhotenského hormonu, zvolená metoda kontroly pohmatem byla postačující. Kontrola zjištění těhotenství pohmatem v prvních týdnech těhotenství může často vést k omylu, neboť při kontrole pohmatem mohou být zjištěny známky těhotenství, aniž by se ve skutečnosti o těhotenství jednalo, a naopak tyto známky nemusí být přítomny, přestože je žena těhotná. Vždy se v podstatě jedná o subjektivní hodnocení příslušného lékaře, je to o tom, co lékař při pohmatu cítí a necítí, je to o zkušenostech lékaře a anatomické konstrukci ženy.

Ke **druhé kontrole** se měla žalobkyně dle zdravotní dokumentace dostavit za týden, tj. v pátek 12.1.2011, dostavila se však **až dne 22.1.2011**. To v rámci vlastní účastnické výpovědi vysvětlila skutečností, že doktorka ji pozvala na kontrolu až za 14 dnů, přičemž rozpor se stanoveným termínem kontroly dle zdravotní dokumentace nebyla schopna soudu vyjasnit. S ohledem na skutečnost, že výpověď účastníka je obecně důkazem toliko nízké důkazní hodnoty a listinný důkaz v podobě zdravotní dokumentace žalobkyně nebyl napaden žádnými procesními námitkami týkajícími se pravosti či správnosti důkazu, soud tento rozpor vyhodnotil tak, že **žalobkyně zmeškala stanovený termín kontroly u MUDr. Krejčové a dostavila se na ni opožděně.**

V důsledku toho bylo opožděně (ve vztahu ke skončení prvního trimestru těhotenství) **zjištěno přetrvávající těhotenství žalobkyně ve 13. týdnu těhotenství**, a to dle zdravotní dokumentace i výpovědi žalobkyně na základě odběru krve provedeného dne 22.1.2011.

V dalším průběhu těhotenství pak žalobkyně dle vlastní výpovědi (žalovanou nikterak nezpochybněně a i pro soud v tomto rozsahu věrohodné a lidsky pochopitelné) trpěla obavami, že dítě nebude po tělesné stránce v pořádku, což na ni v době těhotenství velmi negativně doléhalo. Poté, kdy se dozvěděla, že dítě potrat přežilo, si hlavně přála, aby bylo v pořádku a s jeho narozením i s tím, že si ho nechá, se smířila. Dítě se narodilo zdravé, žalobkyně jeho další vývoj stále sledovala s obavami, žádné zdravotní problémy však nemá. Svůj citový vztah k dceři si žalobkyně musela vybudovat postupně, v těhotenství měla hlavně obavy, jestli bude dcera zdravá, ale už několik dnů po porodu ji začala mít ráda a v současné době ji má ráda stejně jako své další dvě děti, syna, kterému jsou 4 roky, a dceru, které jsou 4 měsíce. S přítelem se rozešla asi půl roku po narození dítěte, nebyl připraven se o žalobkyni ani o dítě starat, navíc nebydleli společně. Od 23.8.2012 je vdaná, manžel bere dceru jako vlastní a ona ho rovněž bere jako vlastního otce. Újmu, kterou v důsledku postupu žalované nemocnice utrpěla, spatřuje v tom, že „se tehdy k otázce potratu rozhodla takhle a oni mi mé

rozhodnutí znemožnili“, dále v tom, že žila ve stresu a nejistotě o zdraví dítěte a navíc je postavena do situace, že bude muset dceři sdělit, jak to bylo. Rovněž plány žalobkyně do budoucna byly nabourány, neboť chtěla studovat a nechtěla mít dítě, přičemž ani neměla přítele, který by jí byl oporou. V těhotenství si dodělala maturitu a je po celou dobu na mateřských dovolených.

Na základě výše popsaných skutkových zjištění soud dospěl k závěru, že skutkový stav věci byl dostatečně zjištěn a další dokazování by vedlo toliko k nadbytečnému prodlužování mnohaletého soudního sporu, přičemž na výsledku sporu by nemohlo měnit nic. Pro nadbytečnost proto nebyly provedeny další důkazy navržené žalovanou v podobě výslechu MUDr. Krejčové k okolnostem kontrol žalobkyně u ní a výslechu MUDr. Šoukala, bývalého zaměstnance žalované, ke skutečnosti, zda byla žalobkyni nabídnuta možnost dalšího podstoupení interrupce. Okolnosti týkající se kontrol žalobkyně u ošetřující ženské lékařky žalobkyně se totiž nikterak nedotýkají otázky odpovědnosti žalované nemocnice, když ve vztahu ke kontrolám žalobkyně u MUDr. Krejčové končí odpovědnost žalované poskytnutím poučení žalobkyni o nutnosti této kontroly do 14 dnů od propuštění z nemocnice tak, jak bylo toto poučení prokázáno. V tomto rozsahu se tedy (jak již bylo uvedeno) jedná o skutkové okolnosti stojící zcela mimo odpovědnost žalované nemocnice, která žalobkyni poučení o nutnosti kontroly u odesílající gynekoložky poskytla a další postup žalobkyně ani její ošetřující gynekoložky již nemohla ovlivnit. Navíc se soud ztotožnil s argumentací právní zástupkyně žalobkyně, že je zcela irelevantní, že se žalobkyně k první kontrole nedostavila mezi vánočními svátky, ale až 5. 1. 2011, neboť nepřišla-li MUDr. Krejčová na těhotenství 5. 1. 2011, tím spíše by na ně nepřišla již dříve. Ve vztahu ke kontrole druhé pak bylo na základě rozboru důkazní situace soudem již výše uvedeno, že žalobkyně zmeškala stanovený termín kontroly u MUDr. Krejčové a dostavila se na ni opožděně. Nemůže proto být v procesním zájmu žalované něco dalšího v tomto směru dokazovat. Okolnost, zda byla žalobkyni nabídnuta možnost dalšího podstoupení interrupce, soud považuje za naprosto bezvýznamnou, neboť nejen, že by se tato interrupce případně realizovala ve zcela jiném právním režimu (indikačním dle § 5 zák. č. 66/1986 Sb. namísto liberálního dle § 4 cit. zák.), tj. pouze a jen při zjištění nutné zákonné indikace (přičemž „z jakého důvodu by se to udělalo“, žalobkyně nevěděla), ale především žalobkyně sama uvedla, že tuto možnost odmítla a odmítla by ji i v prvním trimestru, neboť opakovaný zákrok by považovala za příliš rizikový a nemusela by již také nikdy mít děti. Soud přitom považuje již na tomto místě za nutné konstatovat, že neprovedení těchto důkazů navržených žalovanou neznamena ze strany soudu odhlédnutí od spoluodpovědnosti žalobkyně za vzniklou situaci tak, jak je později právně zohledněna ve vztahu ke kritériím dle § 13 odst. 3 obč. zák.

V rámci **právního hodnocení** zjištěného skutkového stavu soud především konstatoval, že otázky související s institutem umělého přerušení těhotenství jsou ve společnosti i v právu obecně chápány jako vysoce kontroverzní a citlivé, neboť při nich dochází ke **kolizi (ať již domnělé či skutečné) řady práv, zájmů, přístupů a hodnot**, z nichž některé musí být právním řádem i soudní praxí nakonec upřednostněny před jinými, k souhlasu jedněch a k nelibosti druhých.

Z globálního hlediska nelze ani zdaleka hovořit o jednotném právním přístupu k interrupcím, když lze v zásadě vysledovat tyto čtyři základní právní přístupy (blíže viz. Kühn, Z.: Současná právní regulace umělých potratů ve světě, ASPI: LIT3450CZ): 1) úplný zákaz interrupcí, resp. jejich omezení pouze na záchranu života matky, 2) úzké vymezení důvodů pro umělé přerušování těhotenství v podobě indikace vitální, eugenické, zdravotní a právní (těhotenství jako následek trestného činu), nikoli však indikace sociální, 3) neuznání práva ženy rozhodovat o svém mateřství, ale vymezení důvodů, za jejichž existence je interrupce povolena (včetně indikace sociální), 4) liberální řešení, tj. uznání práva ženy rozhodnout o svém mateřství (zpravidla v období prvního trimestru těhotenství).

Česká právní úprava umělého přerušeni těhotenství je ve smyslu § 27a odst. 3 zák. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zakotvena v zák. č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství, a v prováděcí vyhlášce ministerstva zdravotnictví č. 75/1986 Sb. S účinností od 1.1.1987 upustil český právní systém od konstrukce vytvořené zák. č. 68/1957 Sb., o umělém přerušeni těhotenství, tj. od nutnosti zvláštního povolovacího řízení před interrupčními komisemi a od vázání umělého přerušeni těhotenství na důvody hodné zvláštního zřetele. Projednávání před interrupčními komisemi a častá fiktivní konstrukce "důvodů hodných zvláštního zřetele" byly totiž v rozporu s osobnostní ochranou těhotné ženy a jejích blízkých (viz. Knap, K. a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. vydání, Linde Praha a.s., str. 237).

Základní zásada, na které je právní úprava umělého přerušeni těhotenství v ČR postavena, je uvedena v § 4 zák. č. 66/1986 Sb., dle kterého se ženě uměle přeruší těhotenství, jestliže o to písemně požádá, nepřesahuje-li těhotenství dvanáct týdnů a nebrání-li tomu její zdravotní důvody. Po skončení prvního trimestru lze dle § 5 zák. č. 66/1986 Sb. ženě uměle přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů s jejím souhlasem nebo z jejího podnětu, jestliže je ohrožen její život nebo zdraví nebo zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu. Dle § 2 odst. 2 vyhl. č. 75/1986 Sb. svědčí-li pro umělé přerušeni těhotenství genetické důvody, lze uměle přerušit těhotenství nejpozději do dosažení dvacetičtyř týdnů těhotenství.

Přestože český právní systém nezakotvuje výslovně právo ženy rozhodnout o svém těhotenství a mateřství, není sporu (a právní teorie to stvrzuje), že zákonná úprava přerušeni těhotenství v rámci prvního trimestru je **úpravou liberální** a vychází z filozofie, že **právo ženy rozhodnout o svém těhotenství a mateřství patří k jejím základním osobnostním právům** (shodně Knap, K. a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. vydání, Linde Praha a.s., str. 237).

Ryze liberální právní přístup je však **časově koncentrován toliko do období prvního trimestru těhotenství**, neboť po uplynutí 12 týdnů těhotenství je již právní úprava umělého přerušeni těhotenství založena na přístupu indikačním, kdy právo ženy rozhodnout je vázáno na stanovené vitální, zdravotní a eugenické indikace. **Kolize práv a zájmů** mezi osobnostními právy ženy na straně jedné a zájmem plodu na život i zájmem společnosti na ochraně nenarozeného života na straně druhé je v českém právním řádu **v období prvního trimestru těhotenství jednoznačně řešena ve prospěch (in favorem) svobodného rozhodnutí ženy**, které je v rámci práva na soukromý život jako součást osobnostních práv ženy v tomto období **kladeno nad ostatní kolidující zájmy**. Naopak v období po skončení prvního trimestru těhotenství je vyzdvížen význam ochrany nenarozeného života a práva matky při střetu s touto hodnotou jsou zohledněna toliko v případech zákonem stanovených indikací.

V takové zákonné konstrukci **nebývá přitom právní teorií shledáván rozpor s čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod**, dle kterého každý má právo na život (věta první), přičemž lidský život je hoden ochrany již před narozením (věta druhá). Právě formulace věty druhé není totiž dle české právní teorie normou, která by vyjadřovala příkaz, zákaz nebo dovolení, ale pouze **"výrokem obsahujícím přání"**, jak uvádí Pavlíček, V. a kol. - Ústava a ústavní řád České republiky, 2. díl, 2. vydání, Linde Praha a.s., str. 68-69. Ten rovněž zdůrazňuje, že ani v dalším Listina v této oblasti příliš odpovědi nedává, neboť neřeší otázku, zda do narození je lidský plod součástí života matky nebo má samostatnou subjektivitu a neřeší tím ani problém konfliktu zájmů mezi matkou a plodem. Nejednoznačně tento problém předkládá i Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komise zřízená touto úmluvou však dospěla k závěru, že **přiznání absolutního práva na život u plodu by bylo v rozporu s předmětem a účelem Úmluvy** (stížnost č. 8416/78). Zároveň ale v jiném případě konstatovala, že stát může omezit právo na umělé přerušeni těhotenství, aniž by se tím porušovalo právo na soukromí těhotných žen.

Závěru, že česká zákonná úprava umělého přerušení těhotenství z ústavního hlediska i z hlediska mezinárodních dokumentů majících přednost před zákonem ob stojí, jednoznačně nasvědčuje i **aktuální nález Ústavního soudu Slovenské republiky sp. zn. PL. ÚS 12/01 ze dne 4.12.2007** vydaný ve zcela srovnatelných právních a značně obdobných společenských podmínkách.

Na základě velmi rozsáhlé právní argumentace, která je bez dalšího myšlenkově použitelná i v obdobných českých poměrech (a jejíž nejpodstatnější obsah proto soud uvádí), slovenský ústavní soud neshledal, že by slovenská právní úprava umělého přerušení těhotenství zakotvená v zákoně o umělém přerušení těhotenství (zák. č. 73/1986 Zb. ve znění zák. č. 419/1991 Zb.) a prováděcí vyhláše k němu (vyhl. č. 74/1986 Zb. ve znění vyhl. č. 98/1995 Z.z.) byly s výhradou § 2 odst. 3 vyhlášky v rozporu s ústavou. Slovenský ústavní soud uvedl, že právní úprava umělého přerušení těhotenství může v konkrétních okolnostech představovat zásah nejen do práva na život a ochranu nenarozeného dítěte, ale i do základního práva těhotné ženy na soukromí a případně i do jejích dalších práv, jakými jsou právo na ochranu zdraví či právo na svobodu myšlení, svědomí, náboženského vyznání a víry. Ze znění čl. 15 odst. 1 slovenské ústavy dovodil, že ústavodárce zjevně rozlišuje mezi právem každého na život (věta první) a ochranou nenarozeného lidského života (věta druhá). Toto rozlišení naznačuje **rozdíl mezi právem na život jako osobním, subjektivním nárokem a ochranou nenarozeného lidského života jako objektivní hodnotou**. Způsobilost mít práva vzniká narozením a končí smrtí, příp. prohlášením za mrtvého a vznik subjektivních práv je tak spojen až s okamžikem narození člověka, ne již s jeho početím. Nasciturus proto není subjektem práva, kterému patří základní právo na život, může se však stát subjektem práva ex tunc, a tedy ex tunc je i nositelem základních práv, avšak pod podmínkou, že se narodí živý. Dle slovenského ústavního soudu je **ochrana nenarozeného lidského života ústavou koncipována jako ústavní hodnota**, čímž je potřebě chránit tuto hodnotu přiznán normativní status na úrovni ústavního imperativu. Povinnost státu zajistit ochranu základnímu právu pochopitelně není identická s povinností státu zajistit ochranu ústavou garantované hodnotě. Zatímco o základním právu platí, že „kde je právo, tam je i právní ochrana“, a to i soudní mocí, pokud jde o ústavou garantovanou hodnotu, tato právní ochrana je slabší, a to vzhledem k možnosti uvážení, kterou disponuje zákonodárce. V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva slovenský ústavní soud dále konstatoval, že respektování soukromé sféry života musí zahrnovat i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s jinými lidskými bytostmi, přičemž součástí práva na soukromí je též rodinný život zahrnující i vztahy mezi blízkými příbuznými. S takto vymezenými právy bezprostředně souvisí všeobecný ústavní princip svobody, který spočívá v povinnosti státu respektovat a chránit **sféru osobní autonomie jednotlivce**. Ve vzájemné spojitosti garantují předmětná práva a principy jistou „vnitřní sféru“, ve které může jednatel **žít podle vlastních představ**. Do tohoto rámce patří a je ústavně chráněno i **rozhodování ženy o vlastní duševní a tělesné integritě a o jejích vrstvách, mimo jiné i to, zda počne dítě a jaký bude mít její těhotenství průběh. Otěhotněním (plánovaným, neplánovaným, dobrovolným nebo v důsledku násilí) se žena nevzdává svého práva na sebeurčení. Jakékoli omezování rozhodování ženy o tom, zda tyto překážky v autonomní seberealizaci míní snášet, a tedy zda v daném stavu těhotenství míní setrvat až do jeho přirozeného ukončení, proto představuje zásah do ústavního práva ženy na soukromí. Tento zásah může být ústavně oprávněný nebo ústavně neoprávněný**. Zkoumání přiměřenosti zásahu do práva na soukromí ve vztahu k legitimnímu cíli jeho omezení je otázkou vyvažování tohoto základního práva s jinými základními právy a svobodami, jakož i s jinými ústavními principy a ústavními hodnotami, které se s ním ocitnou ve vzájemném napětí. Vyvažování ve vzájemném konfliktu stojících ústavních práv, principů a hodnot se řídí zásadou tzv. praktické konkordance, podstata které podle Spolkového ústavního soudu v Německu spočívá v „harmonizaci příslušných ústavních

hodnot a v zachování jejich tvořivého napětí“. Práva a svobody obsažené v ústavě disponují stejnou hodnotou a jejich hierarchizace se neopírá o jakousi doktrinální predeterminaci, ale je funkcí konkrétního kontextu a okolností, za kterých se dotčené práva, principy a hodnoty ocitají ve vzájemném napětí. **Hodnota spojená s ochranou nenarozeného lidského života proto v pomyslné hierarchii ústavních práv, principů a hodnot nestojí a vzhledem k formě svého ústavního vyjádření ani nemůže stát a priori výše než jiná ústavní práva, principy nebo hodnoty související s problematikou umělého přerušování těhotenství, in concreto právo na soukromí v jeho celostním chápání.** Zákodárce nesporně může a musí stanovit postup a časové hranice v případě, kdy se žena rozhodne pro umělé přerušování těhotenství, přičemž jeho postup nesmí být svévolný a má umožňovat reálné rozhodnutí ženy o umělém přerušování jejího těhotenství a respektování ústavní hodnoty nenarozeného lidského života. Z potřeby rovnováhy těchto práv, hodnot a principů vyplývá, že jakákoli absolutizace (např. absolutní zákaz umělého přerušování těhotenství nebo naopak zrušení jakýchkoli jeho omezení) je vyloučena. **Zákonem o umělém přerušování těhotenství se zákonodárce snaží vypořádat na jedné straně s ústavním imperativem, dle kterého je lidský život hodný ochrany již před narozením, a na straně druhé se základním právem těhotné ženy na rozhodování o sobě samé. Pokud z tohoto vyvažování bude zákonodárcem vyvozen závěr, že těhotná žena má právo bez nadbytečné restrikce ze strany státu požádat o umělé přerušování těhotenství v průběhu určité lhůty těhotenství, přičemž v dalších týdnech až na několik striktně vymezených výjimek už bude integrita plodu chráněna též vůči samotné matce, není tento závěr sám o sobě ústavně zpochybnitelný za podmínky, že se zákonodárce nedopustil excesu.** Průběh těhotenství a vztah mezi plodem a matkou je možno nejlépe charakterizovat jako jednotu v dualitě, kdy v první fázi těhotenství převažuje spíše jednota matky a plodu, zatímco ve fázích pozdějších je více zdůrazněna dualita matky a plodu. Výběr 12 týdnů jako limit na vykonání přerušování těhotenství na žádost matky není možno považovat dle názoru slovenského ústavního soudu za svévolný, neboť tato lhůta se odvíjí od vytváření senzibility plodu a je v souladu s převažující evropskou praxí relevantního zákonodárství, která se obvykle pohybuje mezi 10. až 15. týdnem trvání těhotenství. Na základě všech těchto důvodů proto Ústavní soud SR neshledal zákon o umělém přerušování těhotenství protiústavním.

Za protiústavní označil toliko § 2 odst. 3 prováděcí vyhlášky ke slovenskému potratovému zákonu, která umožňovala z genetických důvodů umělé přerušování těhotenství do 24 týdnů jeho trvání, když toto rozhodnutí bylo motivováno právě **zohledněním práva ženy na soukromí.** Lhůta na vykonání přerušování těhotenství totiž představuje dle názoru slovenského ústavního soudu natolik podstatnou otázku zákonné úpravy, že musí být upravená zákonem a úprava podzákonnou normou je vyloučena, neboť určením lhůty na vykonání přerušování těhotenství z genetických důvodů se omezuje základní právo ženy na soukromí a na ochranu jejího psychického zdraví, což musí být učiněno zákonem. Na totožný problém české právní úpravy obsažené ve vyhl. č. 75/1986 Sb. ostatně (dlužno říci mnohem méně výstižně) poukázala i česká doktrína (Knap, K. a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. vydání, Linde Praha a.s., str. 237), podle které citovaná vyhláška jde nad rámec zákona, když „na rozdíl od něj (12 týdnů) rozšiřuje možnost interrupce až na dvacet čtyři týdnů“. Otázka možného protiústavního stanovení lhůty pro vykonání interrupce z eugenických důvodů je však pro rozhodnutí soudu v dané věci irelevantní, neboť umělé přerušování těhotenství se v konkrétním případě realizovalo v režimu § 4 zákona o umělém přerušování těhotenství, nikoli v režimu § 5 tohoto zákona.

Ústavní soud SR v předmětném nálezu rovněž provedl detailní **rozběr problematiky ochrany nenarozeného života z pohledu mezinárodních úmluv majících přednost před zákonem.** Ohledně práva na život zakotveného v čl. 2 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod uvedl, že z obsahu rozhodnutí Komise a Evropského soudu pro

lidská práva vyplývá, že podle jejich dosavadní judikatury **plod (nasciturus) není osobou oprávněnou ve vztahu k právu na život ve smyslu čl. 2 odst. 1 Úmluvy**, a to zřejmě i z toho důvodu, že **přiznání stejných práv plodu jako osobám by neodůvodněně omezilo článkem 2 chráněné práva žen jako osob už narozených**. Zmínil vyjádření Komise k této otázce např. ve věci Paton v. Spojené království (rozhodnutí z roku 1980), kde uvedla: "Život plodu je úzce propojený se životem těhotné ženy a nemůže být posuzovaný v izolaci od něj. Pokud by článek 2 měl zahrnout plod a jeho ochrana podle tohoto článku by byla, bez žádného výslovného omezení, chápána jako absolutní, interrupce by musela být považována za zakázanou dokonce tehdy, pokud by pokračování těhotenství představovalo vážné riziko pro život ženy. To by znamenalo, že „nenarozený život“ plodu by byl považován za mající vyšší hodnotu než život těhotné ženy.“ Obdobně Komise, resp. Evropský soud pro lidská práva nepřiznal nasciturovi ochranu garantovanou dle čl. 2 Úmluvy i ve věci X. v. Spojené království (rozhodnutí z roku 1980), H. v. Norsko (rozhodnutí z roku 1992) a v poslední době např. Evans v. Spojené království (rozsudek z roku 2006). Ohledně práva na život zakotveného v čl. 6 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech slovenský ústavní soud uvedl, že z historie dojednávání paktu je známo, že návrh, aby se čl. 6 odst. 1 vztahoval i na období před narozením, byl odmítnut. Potvrzuje to Travaux preparatoires Komise, ve kterém se uvádí, že byl navrhnutý a zamítnutý návrh, který měl stanovit, že „Právo na život je spjaté s lidskou osobou od momentu početí, toto právo je chráněné zákonem“, přičemž **Komise v poměru hlasů 55:0 se 17 zdrženými se definitivně hlasovala za schválení čl. 6, který neobsahoval odkaz na početí**. Naopak ze závěrečných zjištění jurisdikce Výboru pro lidská práva, který vykládá a monitoruje dodržování mezinárodního paktu smluvními státy, vyplývá opakované odsouzení striktních zákazů interrupce, které způsobuje mateřskou úmrtnost, jako porušení práva žen na život. Ve vztahu k **Úmluvě o právech dítěte** uvedl, že i jurisprudence Výboru pro práva dítěte **odmítá plodu právo na život** zdůrazňujíc opakovanou obavu o přístup dospívajících děvčat k bezpečným interrupčním službám. Výbor pro práva dítěte též vyslovil, že bezpečná interrupce je součástí práva dospívajících děvčat na přiměřené zdraví anebo na základní zdraví a blahobyt. **Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen** je pak koncipována jednak na principu rovnoprávnosti mužů a žen a jednak na **svobodné volbě plánovat svou rodinu a svobodně se rozhodnout o počtu a čase narození dětí bez jakýchkoli dalších podmínek omezujících toto právo**. Je potřebné uvést judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (např. Boso v. Itálie, rozhodnutí z roku 2002), podle které **legislativní úprava přerušování těhotenství se dotýká zejména soukromého života těhotné ženy-budoucí matky, přičemž přerušování těhotenství musí zohledňovat především její právo**, protože ona je především dotčená těhotenstvím a jeho pokračováním nebo přerušením. Práva potenciálního otce, i když manžela, není možné vykládat tak široce, aby zahrnovala i jeho právo konzultovat s ním tuto otázku nebo podat žalobu v souvislosti s umělým přerušením těhotenství, kterému se jeho manželka hodlá podrobit.

S přihlédnutím ke všem těmto úvahám proto soud dospěl k závěru, že lidský plod nebývá tradičně uznáván za subjekt absolutního práva na život a právní systém České republiky je proto **v době prvního trimestru těhotenství**, ve které žalobkyně neúspěšný zákrok v žalované nemocnici podstoupila, **důvodně založen na filozofii liberálního přístupu** k otázkám umělého přerušování těhotenství. Za této situace soud rovněž konstatoval, že **konflikt** mezi osobnostními právy ženy na straně jedné a zájmem plodu na život i zájmem společnosti na ochraně nenarozeného života na straně druhé **je v období prvního trimestru těhotenství řešen zcela jednoznačně ve prospěch (in favorem) svobodného rozhodování ženy**. Právo na svobodné rozhodnutí ženy v rámci jednotného chápání práva na soukromí v tomto období zcela převyšuje ostatní kolidující zájmy a **těhotná žena (a právě a jen tato žena) je tím, komu v takové mezní životní situaci náleží právo volby (právo rozhodnout o vlastním**

těhotenství a mateřství, tj. i o celém svém dalším osobním životě) se všemi právními i morálními důsledky z toho plynoucími. Toto právo těhotné ženy je v rámci práva na soukromí chápáno jako její **základní lidské právo ústavně zakotvené** v čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a 2 (s možným přihlednutím k čl. 15, čl. 31, čl. 32) Listiny základních práva a svobod, z hlediska zákona pak jako **součást osobnostních práv ženy ve smyslu § 11 a násl. obč. zák.**

Do tohoto práva žalobkyně však bylo v daném případě zasaženo neoprávněným zásahem ze strany žalované nemocnice (§ 420 odst. 2 ve spojení s § 853 obč. zák.). Dle znalecky doložených závěrů provedla žalovaná umělé přerušení těhotenství u žalobkyně vadně, když je provedla technicky nedostatečně radikálním způsobem, a rovněž tak vadně provedla bezprostřední kontrolu provedení zákroku, při níž nebyla zjištěna přítomnost přeživšího plodu. Tím došlo k porušení práva volby žalobkyně, neboť žalobkyně předmětný zákrok podstoupila v souladu se zákonem a **zákonem sledovaným účelem tohoto zákroku nebylo narození dítěte, ale jeho pravý opak. Realizace práva žalobkyně svobodně rozhodnout o vlastním budoucím životě byla faktickým pochybením žalovaného zdravotnického zařízení znemožněna a v důsledku toho byl zásadním způsobem ovlivněn celý budoucí život žalobkyně.** Každý je přitom povinen, jak výstižně stvrzuje i návrh novely občanského zákoníku, neporušuje-li se tím jeho právo, **ctít svobodného rozhodnutí člověka žít podle svého.**

Uznává-li náš právní řád umělé přerušení těhotenství jako legální součást fungování zdravotního systému a společnosti vůbec (a toto je odůvodnitelné i z hlediska ústavního a z hlediska závazných mezinárodních úmluv), bylo by v rozporu se základními právními zásadami vylučovat účinné právní záruky garantující efektivní fungování tohoto systému i společnosti, mezi které nepochybně patří odpovědnost každého za vlastní jednání, tj. v daném případě odpovědnost zdravotnického zařízení za chybné provedení zákroku v rozporu s účelem tohoto zákroku. To tím spíše za situace, kdy se zejména pod vlivem mezinárodních dokumentů dřívější paternalistické pojetí vztahu lékař-pacient obecně stále více mění ve prospěch svobodného individuálního postavení a rozhodování pacienta, tj. ve vztah více či méně partnerský.

Odpovědnost za zásah do práva na ochranu osobnosti má přitom objektivní charakter, tj. vzniká bez ohledu na zavinění, neboť (jak dovodil Ústavní soud ČR v usnesení sp. zn. IV. ÚS 315/01 ze dne 20.5.2002) vzniklá nemajetková újma na osobnosti postižené fyzické osoby je pro ni stejně závažná bez ohledu na to, jednal-li původce zásahu zaviněně či nikoli. V konkrétním případě lze na základě znaleckého posudku a výpovědi znalce dovodit, že k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv žalobkyně došlo ze strany žalované nemocnice zaviněně, a to nedbalým (nedostatečně radikálním) provedením zákroku i bezprostřední kontroly po něm, přičemž případný úmysl nebyl v tomto směru tvrzen ani prokázán.

Soud se v souladu s požadavky kladenými § 3 odst. 1 obč. zák. zabýval i tím, zda žalobkyní uplatněný nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích není případně v rozporu s **dobrymi mravy**. Korektiv dobrých mravů je chápán tak, že zajišťuje potřebnou vazbu mezi občanskoprávními normami a mravním řádem společnosti, na druhou stranu je však krajním prostředkem (ultima ratio) a jako takový nesmí vést k oslabování ochrany subjektivních občanských práv stanovených zákonem a tím k nežádoucímu narušování jistoty občanskoprávních vztahů. V demokratické společnosti s psaným právem se totiž spravedlnost prosazuje zejména za pomoci stanovených psaných norem, pravidel a postupů, které je třeba dodržovat (viz. Jehlička, O. a kol.: Občanský zákoník, 9. vydání, C.H.Beck, str. 39).

Pojem dobrých mravů byl již opakovaně definován v rozhodovací praxi Ústavního soudu ČR i Nejvyššího soudu ČR. V usnesení sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26.2.1998 Ústavní soud ČR dovodil, že "dobré mravy" jsou souhrnem etických, *obecně zachovávaných a uznávaných zásad*, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný

horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí sp. zn. 3 Cdo 69/96 ze dne 26.6.1997 uvedl, že dobrými mravy se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou *sdíleny rozhodující částí společnosti* a mají povahu norem základních. Použití ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. nelze vyloučit na základě úvahy, že takový výkon práva, který odpovídá zákonu, je vždy v souladu s dobrými mravy. V rozsudku sp. zn. 30 Cdo 664/2002 ze dne 27.11.2003 pak Nejvyšší soud ČR uvedl, že dobré mravy jsou měřítkem hodnocení konkrétních situací, odpovídajícím *obecně uznávaným pravidlům slušnosti* v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti; mají převážně funkci interpretační. Ustanovení občanského zákoníku o dobrých mravech se nepoužije, jestliže přímá aplikace příslušného ustanovení zákona vede k témuž výsledku.

Soud v tomto rámci především zdůraznil, že jakékoli **morální dilema** ohledně etičnosti či neetičnosti umělého přerušení těhotenství je pro účely právního posouzení věci irelevantní a **vyřešil** je přímo **zákon** č. 66/1986 Sb. tím, že zákrok jako právně přípustný uznal a uzákonil. V souladu se závěry vyjádřenými v rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 664/2002 ze dne 27.11.2003 tedy ohledně zákroku samotného platí, že ustanovení občanského zákoníku o dobrých mravech se nepoužije, jestliže přímá aplikace příslušného ustanovení zákona vede k témuž výsledku. Již z tohoto důvodu **není možné říci, že by institut umělého přerušení těhotenství byl v rozporu s dobrými mravy.**

V dalším se soud zaměřil na zkoumání otázky, zda je v rozporu s dobrými mravy, aby v případě vadně provedeného interrupčního zákroku mohla žalobkyně požadovat náhradu škody či náhradu nemajetkové újmy v penězích. V tomto rámci soud vyšel z myšlenky formulované společně v citované judikatuře Ústavního soudu ČR i Nejvyššího soudu ČR, dle které **podmínkou proto, aby některé etické zásady a etické přístupy bylo možno hodnotit jako "dobré mravy", je jejich obecné zachovávání a sdílení rozhodující částí společnosti.** Přestože institut umělého přerušení těhotenství je legální součástí našeho právního řádu (a jako takový není v rozporu s dobrými mravy), je soudobá společnost ohledně etického přístupu k potratům a otázkám s tím souvisejícím dle názoru soudu **přespříliš rozštěpená a nejednotná, než aby bylo možno stanovit pro řešení těchto otázek převažující konsenzus a převládající a sjednocující mravní imperativ.**

V rámci přirozeného společenského konfliktu se zde mísí názory zastávající právo ženy na svobodnou volbu (pro-choice) s názory zdůrazňujícími právo na život (pro-life) v jejich nejryzejších podobách s kompromisními názory v podobě etického schválení potratu toliko v případě některých indikací. Logickým důsledkem pro-choice přístupu k věci (uznání práva ženy na rozhodnutí) je pak přiznání nároku na náhradu škody či újmy ženě, jejíž právo volby bylo zmařeno. Zohlednění pro-life přístupu může mít za existující právní situace z hlediska zákona své místo v konkrétním případě toliko v odepření nároku žalobkyně s poukazem na rozpor s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. zák., tj. jako nároku amorálního s tím, že narození každého dítěte je pozhelnání, štěstí a dar a nikdy nemůže být chápáno jako škoda či újma.

V podmínkách popsaného etického společenského konfliktu však soud není oprávněn bez existence potřebné většinové společenské shody autoritativně stanovit, který z odůvodněných etických přístupů přicházejících v těchto situacích v úvahu je tím, který vytváří "dobré mravy" nejednotné společnosti. Tvorba "dobrých mravů" přináleží totiž z povahy věci výlučně společnosti samotné a nikoli soudu, který je návazně toliko oprávněn takto přijatá etická pravidla interpretovat v konkrétních případech jako morální pravidla společnosti již v rozhodující míře sdílená. **Dokud nebude v těchto otázkách existovat společenská shoda, nelze o "dobrých mravech" v právním slova smyslu vůbec**

uvažovat a existující právo žalobkyně na náhradu vzniklé újmy odepírat. Za této situace by totiž bylo zamítnutí žaloby pro rozpor s dobrými mravy nikoli zohledněním rozdílných etických přístupů ve společnosti, ale naopak jejich totálním nezohledněním a svévolným autoritativním vyzdvižením toliko jednoho z těchto názorů (v daném případě pro-life) bez existence potřebné většinové společenské shody.

Pro úplnost právní argumentace se soud přesto v rámci zkoumání podmínek pro případné odepření nároku žalobkyně dle § 3 odst. 1 obč. zák. zabýval i **základním etickým argumentem pro-life přístupu k problému,** který byl v řízení použit i v rámci obrany žalované nemocnice, a sice, že **narození každého dítěte je požehnáním, darem a štěstím a nemůže být tedy ani v případě dětí nechtěných chápáno jako škoda či újma.** Akceptace této argumentace by byla, jak již uvedeno, za podmínky jejího sdílení rozhodující částí společnosti nepochybně důvodem pro zamítnutí žaloby pro rozpor s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. zák. Soud se však s touto argumentací nemohl i při odhlédnutí od neexistence převažující společenské shody v těchto otázkách za stávající právní úpravy v žádném případě ztotožnit. V současných právních podmínkách totiž daná argumentace **dogmaticky nerespektuje právním řádem již zvolené řešení kolize práv a zájmů a vychází v tomto směru ad hoc z nesprávných premis.** Bylo již uvedeno, že kolize práv a zájmů mezi osobnostními právy ženy na straně jedné a zájmem plodu na život i zájmem společnosti na ochraně hodnoty nenarozeného života na straně druhé je v českém právním řádu v období prvního trimestru těhotenství, v němž k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv žalobkyně došlo, jednoznačně řešena ve prospěch svobodného rozhodnutí ženy, které je v rámci práva na soukromý život jako součást osobnostních práv ženy v tomto období kladeno nad ostatní kolidující zájmy. **Z podstaty věci plyne, že žena, která využije svého práva a umělé přerušení těhotenství v souladu se zákonem podstupuje, chápe začasť možnost narození dítěte právě jako újmu, které se chce v konkrétním případě vyvarovat a nikoli jako požehnání, štěstí či dar.** S cílem, aby ad hoc nebyla tímto požehnáním a štěstím obdařena, resp. aby nebyla takto "obdarována", hradí navíc žena v případech dle § 11 odst. 1 a 2 zák. č. 66/1986 Sb. příplatek a úhradu za umělé přerušení těhotenství. I při současné úrovni antikoncepce je množství žen, které se pro umělé přerušení těhotenství rozhodnou, v České republice dle výpovědi soudního znalce počítáno v řádu desítek tisíc ročně. **I s vědomím možných výjimek (zejména v podobě zdravotních a eugenických indikací, majících však z právního hlediska své relevantní místo až po skončení prvního trimestru těhotenství) si lze jinak jen stěží představit, že by tyto ženy podstupovaly natolik traumatizující zákrok, jakým umělé přerušení těhotenství je, a platily za něj případně i příplatkové či úhradové platby, pokud by ve své situaci možnost narození třeba i zdravého dítěte nechápaly právě jako hrozící újmu, které se zákrokem chtějí vyvarovat.**

Závěru o tom, že narození nechtěného dítěte nemůže být v těchto situacích ad hoc hodnoceno jako škoda či újma, nikterak nenasvědčuje ani v daných souvislostech používaná terminologie. Zákon č. 66/1986 Sb. hovoří v § 3 o "předcházení nežádoucímu těhotenství" a zakotvuje jednotlivé prostředky prevence v tomto směru. Obdobné termíny bývají z hlediska systematického, gramatického i logického vždy chápány ve smyslu opatření sloužících k tomu, aby nenastaly následky negativní - nechtěné (škoda či újma), nikoli následky pozitivní. Ono (slovy zákona) "nežádoucí těhotenství" je přitom pro zrození matkou nechtěného dítěte logickou podmínkou sine qua non. Z hlediska lékařské terminologie pak bývá dle soudního znalce přežití plodu po zákroku směřujícím k umělému přerušení těhotenství řazeno mezi "komplikace", které se po zákroku objevují ve 3-4% případů, z nichž v 1-2 % se jedná právě o přežití plodu. Rovněž tak původní přístup žalované nemocnice, která se dle zápisu z jednání ke stížnosti žalobkyni omluvila s tím, že "k chybě došlo .... ale problém, který nastal, se již nedá vzít zpět", nepochybně nelze hodnotit zrovna jako blahopřání k očekávanému narození

dítěte, jak by se při neexistenci škody či újmy v duchu později zvolené procesní obrany žalované slušelo.

Argumentaci, dle které narození dítěte nemůže být chápáno jako škoda či újma (v krajním případě má být chybně provedená interrupce dokonce chápána jako záchrana lidského života), je tedy nutno za daných okolností odmítnout jako nepřipadnou, zavádějící a účelovou. Žalovaná, která přes dřívější uznání vlastního pochybení nepřistoupila k mimosoudnímu vyrovnání s žalobkyní (čímž přiměla žalobkyni soudní spor zahájit a i po vypracování znaleckého posudku dokládajícího pochybení žalované v něm setrvat), nemůže důvodně apelovat na žalobkyni, aby z této pro další život žalobkyně osudové chyby žalované nevyvozovala žádné právní důsledky.

Ostatně z pohledu situačního zakotvení České republiky **v rámci středoevropské právní kultury** se s argumentací, že narození dítěte nemůže být chápáno jako škoda, již vypořádala **judikatura německých a rakouských soudů ve věcech „wrongful birth“ nároků**, dle které neplánovaným narozením dítěte může nárok na náhradu škody vzniknout, neboť **princiálně i narození zdravého neplánovaného dítěte může být důvodem vzniku škody**, přičemž k tomuto názoru se kloní i rakouská doktrína (viz. Doležal, T.: Náhrada škody za nechtěné dítě?, Právní rozhledy 21/2006, str. 785).

Žalobkyni za této situace svědčí občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti dle § 13 obč. zák., přičemž s ohledem na osudové následky neoprávněného zásahu, který zásadním způsobem ovlivnil soukromí žalobkyně a její osobní život, lze mít důvodně za to, že náprava těchto následků způsobem dle § 13 odst. 1 obč. zák., tj. přiměřeným zadostiučiněním v nepeněžitě podobě, by byla nedostačující. Jsou tak splněny podmínky pro přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích žalobkyni dle § 13 odst. 2 obč. zák., neboť výčet podmínek stanovených takto § 13 odst. 2 obč. zák. je pouze příkladný ("zejména" značná míra snížení důstojnosti nebo vážnosti ve společnosti) a nebrání přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích v jiných situacích, kdy by se nejevilo postačujícím zadostiučiněním podle odst. 1, což je v dané věci bez pochybností splněno.

Dle § 13 odst. 3 obč. zák. výši náhrady podle odst. 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

V případě nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích dle § 13 odst. 2 obč. zák. se z hlediska stávající legislativní úpravy jedná o jiný nárok, než je náhrada škody tak, jak uvedl i Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/04 ze dne 4. 5. 2005 vyhlášeném pod č. 265/2005 Sb. V něm Ústavní soud rovněž podrobil kritice skutečnost, že v rámci právní úpravy institutu náhrady škody obecně chybí úprava náhrady škody za nemateriální újmu. Ústavní soud zdůraznil, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného s tím, že k takovému pojetí se hlásí i principy evropského deliktního práva, které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu.

Koncepce stávající právní úpravy je však prozatím taková, že mezi institutem náhrady škody sloužícím obecně k náhradě škody jako újmy majetkové a mezi institutem náhrady újmy nemajetkové je rozlišováno a tyto instituty podléhají odlišným právním režimům a platí pro ně odlišné podmínky. Této separaci nároků na náhradu újmy majetkové a újmy nemajetkové odpovídá i ust. § 16 obč. zák., podle kterého ten, kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti za škodu. To pak rovněž znamená, že náhrada škody se v těchto případech nesnižuje o případně vyplacené peněžitě zadostiučinění a naopak, neboť se v obou případech jedná o zcela rozdílné instituty.

Předmětem řízení žalobkyně učinila náhradu za **nemajetkovou újmu** spočívající jednak v psychických útrapách, které byla nucena v dalším průběhu těhotenství a po narození

dítěte podstupovat, když žila v permanentním stresu a obavách z toho, zda dcera bude či nebude poškozena a jak se bude dále vyvíjet, a jednak v ovlivnění celého budoucího soukromého života žalobkyně. Existenci této újmy žalobkyně prokázala svou účastnickou výpovědí, kterou v tomto rozsahu soud pokládá za věrohodnou, když nebyla ani ze strany žalované nikterak zpochybňována. **Žalobkyně byla přes provedené právo volby postavena v důsledku vadného provedení interrupčního zákroku žalovanou nemocnicí do nezáviděníhodné situace, kterou tak, jak nastala, již nešlo legálně řešit jinak, než přijetím opačné alternativy, než pro kterou se žalobkyně rozhodla.** Pokud žalobkyně k původně nechtěnému dítěti získala dle vlastní výpovědi po narození postupně citový vztah, nemůže tento fakt vést k zahlazení neoprávněného zásahu do osobnostních práv a vzniklé újmy. Z lidského hlediska je zcela pochopitelné, že každá matka má **přirozené obavy o vývoj nenarozeného dítěte i o jeho další vývoj po narození, přičemž po takto drastickém nepovedeném zákroku musely být takové obavy nutně o to závažnější.** Další nemajetková újma, která byla žalobkyni žalovanou nemocnicí způsobena, pak spočívá ve **znemožnění realizace práva žalobkyně svobodně rozhodnout o svém budoucím životě a ve fatálním ovlivnění budoucího osobního života žalobkyně, který tak byl orientován jiným způsobem, než který si žalobkyně v rámci práva volby zvolila.** Jinými slovy byla žalobkyně v důsledku pochybení lékaře **"zbavena příležitosti žít svůj život způsobem, jaký si přála a jaký plánovala"** (Rees v. Darlington Memorial Hospital NHS Trust, Velká Británie, House of Lords, 2003).

Jako **vodítko pro stanovení základu náhrady nemajetkové újmy v penězích** soud v souladu s konstantní rozhodovací praxí Vrchního soudu v Olomouci jako soudu odvolacího **při zásazích do práva na soukromí zahrnujícím i právo na osobní a rodinný život** vzal částku **240.000,- Kč** poskytovanou rodiči jako standardní jednorázové odškodnění při škodě usmrcením dítěte dle § 444 odst. 3 písm. a) obč. zák. Přestože zákonodárce tuto náhradu poněkud nesystematicky zakotvil do právní úpravy náhrady škody, není sporu o tom, že účelem tohoto institutu je řešení otázek náhrady újmy nemajetkové. To konstatoval i Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/04, dle kterého zákonodárce tímto ustanovením upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh "imateriální škody" s tím však, že tato úprava je natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému a nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.

Přestože jsou samozřejmě způsob a rozsah vzniku konkrétní posuzované újmy na první pohled odlišné od újmy rodiče vznikající v důsledku usmrcení dítěte jako osoby blízké, v obou případech je **zásadní společný moment** spočívající v tom, že se vždy jedná o **intenzivní a osudový dopad do osobního a rodinného života dotčených subjektů, jejichž osobní a rodinný život již po neoprávněném zásahu nebudou nikdy takové jako před ním.** Skutečnost, že újma na osobnostních právech spojená s usmrcením osoby blízké bude zpravidla vyšší než újma na osobnostních právech v posuzovaném případě, lze v souladu se závěry Ústavního soudu v odůvodněných případech zohlednit přiznáním další satisfakce nad standardní výši jednorázové náhrady. Nemá tedy vliv na možnost stanovit v konkrétním případě základ náhrady nemajetkové újmy žalobkyni s využitím vodítka v podobě jednorázové výše náhrady dle § 444 odst. 3 obč. zák.

Za vodítko při určení výše náhrady nemajetkové újmy vzniklé žalobkyni vzal tedy soud **částku 240.000,- Kč**, kterou s ohledem na okolnosti, za nichž k porušení práva došlo, **snížil o 2/3 základu připadající na spoluzavinění žalobkyně za vzniklou situaci** (§ 441 obč. zák. ve spojení s § 853 obč. zák.). Účastnickou výpovědí žalobkyně samotné bylo totiž prokázáno, že nechtěné těhotenství si žalobkyně přivodila v důsledku svého **neodpovědného přístupu k otázce předcházení nežádoucího těhotenství** (§ 2 zák. č. 66/1986 Sb.).

Těhotenství žalobkyně nebylo důsledkem selhání prostředků k zabránění těhotenství nebo snad dokonce důsledkem trestného činu, který by byl na žalobkyni spáchán, ale bylo zapříčiněno pouze a jen lehkovážným přístupem žalobkyně v této otázce. Další díl spoluodpovědnosti žalobkyně za vzniklou situaci lze pak dovodit v rovině **zanedbání stanovených lékařských kontrol po provedení zákroku**, v důsledku čehož došlo k **marnému uplynutí období prvního trimestru, v němž bylo právně přípustné případný opakovaný zákrok provést**. Uvedla-li žalobkyně v rámci účastnické výpovědi, že možnost opakovaného zákroku by odmítla i v prvním trimestru, neboť by jej považovala za příliš rizikový a nemusela by již také nikdy mít děti, nezabývá ji to samozřejmě spoluodpovědnosti za vzniklou situaci, neboť dle soudního znalce z medicínského hlediska opětovnému provedení zákroku v rámci prvního trimestru nic nebránilo.

Na základě § 13 odst. 2, 3 obč. zák. proto soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo, žalobě v rozsahu **1/3 ze stanoveného základu náhrady nemajetkové újmy 240.000,- Kč (tj. co do částky 80.000,- Kč)** vyhověl a ve zbytku žalobu zamítl, neboť převyšující nárokovaná náhrada je s ohledem na okolnosti případu nepřiměřená.

Pro úplnost soud k otázce výše žalobkyní nárokované a soudem přiznané náhrady nemajetkové újmy v penězích z hlediska požadavků na projednatelnost žaloby a navazující přezkoumatelnost rozhodnutí soudu uvedl, že případný procesní požadavek na rozdělení toho, jaká výše nároku připadá na újmu v podobě psychických obav o vývoj plodu a dítěte po nepovedeném zákroku a jaká na ovlivnění budoucího osobního života žalobkyně v důsledku zmaření práva volby, je irelevantní. V posuzovaném případě je totiž dle názoru soudu **rozsah nárokované a přiznané nemajetkové újmy nutno posuzovat jako celek**, neboť k zásahu do jednotlivých osobnostních práv žalobkyně došlo toliko jedním neoprávněným zásahem ze strany žalované nemocnice a není pochyb o tom, že jednotlivé složky osobnostního práva vytvářejí jeden společný celek v podobě fyzické a morální integrity osobnosti fyzické osoby.

O nákladech řízení soud rozhodl ve smyslu § 142 odst. 3 o.s.ř. dle výsledku sporu tak, že žalovaná je k jejich náhradě povinna žalobkyni k rukám její právní zástupkyně (§ 149 odst. 1 o.s.ř.), a to v plném rozsahu, neboť rozhodnutí o výši nároku žalobkyně záviselo na úvaze soudu

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **j e** odvolání přípustné, a to do **15 dnů** ode dne jeho doručení k Vrchnímu soudu v Olomouci prostřednictvím soudu zdejšího.

V Brně dne 29. února 2012

Mgr. Milan Liška
samosoudce